

Tisztelt Gyászoló Közösség!

A barátok nevében szeretnék most búcsúzni.

Amikor Szőke Katalint, a szívünkhöz közel álló kedves embert gyászoljuk, nem csak rá gondolunk, nem csak őt siratjuk, magunkkal is foglalkozunk. Kortársai vagyunk, életkorban legtöbbször közel hozzá. Arra gondolunk, hogy a még kalkulálható néhány év – egy-két, talán több évtized – mennyi mindent tartogathat még számunkra! És miközben (egy kicsit titokban) bizakodva ezt latolgatjuk, annál erősebben éljük át a visszavonhatatlan bizonyosságot, hogy az ő számára ez már nem adatik meg.

Időbe vetettségünk legnehezebben megválaszolható dilemmája a jövő megszűnése. Amikor erre gondolunk, tanácstalanok, olykor kétségbeesettek vagyunk. Különösen fájdalmas ennek felismerése, ha szívünkhöz-lelkünkhöz közel álló ember előtt zárul be.

Hiszen ha kedves halottunk életben lenne, mennyi megvalósításra váró terv, hány újabb és újabb kihívás, az élet gazdagságának mily sok ajándéka várhatna még rá! Elkészülne az újabb könyv, amit régóta tervezett. Befejezné egyik kedvenc szerzője regényének fordítását, melynek címe: Szárnyak. Gondolkodna azon, hogyan lehetne munkahelye/tanszéke előmenetelét még tovább lendíteni – ösztökelné munkatársait, habilitáljanak, vigyék tovább a stafétát. Vadászna továbbra is a fiatalabb kollégákra, hogy inspirálja őket a magasabb doktori fokozat elérésére. Távlatokban gondolkodna. Egy pillanatra sem lankadna mély felelősségérzete anyaintézménye és hazája iránt.

És lenne sok beszélgetés és közös ebéd, és közös ünnep és zeneakadémiai áhítat, és folytatódna a – valljuk be –, egyre fárasztóbb heti ingázás Szeged és Budapest között, és lenne München és Isztambul és Jeruzsálem, közeli tervekként.

A bezárult jövő helyett végérvényesen a múlt marad, egy ember élete, mely mindenekelőtt az övé volt – noha kedves halottunk esetében abban bizvást hihetünk, hogy az Ő teremtett világa gazdag tudósi munkásságában, tanítványok életútjában manifesztálódik majd. Mindez egy jelentős tudós és iskolateremtő tanár emlékezetét biztosíthatja hosszú időre –, de gondoljunk arra is, hogy élete mélyáramaiban annyi történet, legenda, annyi dráma, öröm, élmény és fájdalom emléke munkál még.

„Nem lehet elbeszélni egy egész életet, minden részletével együtt, érted?”

Ezt a megállapítást egy idős ember mondja a gyógyítás és a gyógyulás csodájáról szóló kortárs orosz regényben, a Laurosiban – ez volt Kati legjobban szeretett olvasmánya az utóbbi években.

Igen, nem lehet elbeszélni utólag egy ember életét, hiszen mélységes mély a múltnak kútja, ahogy az ember életének története is az.

Az elmúlt évtizedek alatt Kati sokat mesélt a dunapataji családi gyökerekről, az anyai ág nehezen felfejthető, ám annál titokzatosabb legendáriumáról. Szerette emlegetni a fennmaradt portrék szerint korabeli férfiideálnak mondható Tumó Ferenc, művésznevén, Franz Tumó és a kicsit idősebbnek tűnő Lippiner Amália házasságát. Büszke volt arra, hogy a házaspár bohém zenés-táncos együttese bejárta Európát, sőt, eljutottak az orosz Pétervárra is, ahová aztán Kati, mint kései utód, visszatért diákként, kutatóként. Mesélt édesanyja Franciaországban töltött gyerekkoráról és későbbi dunapataji életéről, amikor fiatal lányként sorra játszotta a főszerepeket a falusi színpadon. Sok története volt a nagyszülői ház híres kocsmájáról, szeretett nagyapjáról, aki megtanította a kutyák nyelvére. Mesélt a kalocsai utazásokról, Icáról és lányairól, Katiról és Ágnesről.

Ez a szerteágazóan gazdag családtörténet valóban kész regény, és Kati szépírói kvalitásai alkalmasak lehetettek volna ezt az emlékezetet formába önteni. Milyen kár és veszteség, hogy albumnézegetések közben nem kapcsolunk be magnót, valamilyen felvevőt! De tudjuk, az is az ember természetéhez tartozik, hogy nem az utókor jár az eszébe. Ezért, ahogy oly sokszor, most is számtalan személyes és családi történet feledésbe merül, rejtve marad.

Nehezen felfejthető az is, hogy egy ember késztetése milyen gyökerekből táplálkoznak, habitusa, személyisége milyen forrásokból eredhet? Kati életre szólóan vonzódott a szláv és az orosz kultúrához, a 20. századelő misztikus ihletettséggű művészetéhez, bölcséletéhez – ez is tanúskodik arról, hogy létezett számára egy mélyen átélt, nem tételesen vallásos, transzcendens hit. Olykor beszélt erről, többször utalt rá. Talán ez magyarázhatja azt az erős akaratot és lankadatlan kitartást is, mellyel betegsége ideje alatt elhitette magával és környezetével, hogy van irgalom és van remény, és még sok idő, és talán létezik a múlhatatlan léleknek ígérete.

Akik a közelében voltunk, barátok, munkatársak, ismerősök, bizonyíthatjuk: élete utolsó, legnehezebb szakaszában is kikezdzhetetlenül megőrizte egyénisége tartását.

A szigorú ítélkezés következetességét, ami lehet, olykor túlságosan szigorúnak tűnhetett, de eredményét és hatását az idő igazolta. Kényelmetlen lényeglátás jellemezte, őszinte volt, nem kertelt kínos helyzetekben, ugyanakkor mélyen átélt minden emberi konfliktust. Nem volt haragtartó, megbocsátott. A jó szóért, szeretetteljes gesztusért hálás volt.

Szó szerint mindvégig megőrizte humorát, iróniáját, lehetett vele nevetni, volt egy sajátos kuncogása, miközben a szája elé kapta a kezét.

Van egy oldal az interneten, ahol a diákok az ifjúság olykor tekintélyromboló pátozával értékelik tanáraikat. Itt olyanokat írtak Katiról, hogy - idézem: „Hatalmas tudású, nagyon kedves, rendkívül korrekt, felkészült, segítőkész stb. Neki ezek közül az tetszett leginkább, gyakran hivatkozott is rá, hogy: „Imádom, amikor felolvas a műből, és közben elröhögi magát”.

Vera barátnőnknek van Katira nézve egy szokatlan, ugyanakkor pontos megállapítása. Mármint hogy Kati egy avantgárd lény. Formaságok, külsőségek nem érdekelték, legyen ez öltözködés, lakberendezés, kötelező, jól hasznosítható trend. Nem volt divat-követő, noha egyetemista korában Angela Davis frizurát, hatalmas, természetesen göndör hajkoronát viselt.

Nem igazodott kötelező értékítéletekhez, társadalmi konvenciókhoz. Nagyvonalú volt és toleráns.

Elvárásai kizárólag a munkára, a vállalt feladat magas szintű elvégzésére vonatkoztak – ezt magára és környezetére nézve is kötelezőnek tartotta. E példamutató igényesség miatt volt tekintélyes tudós és tanár. Egy avantgárd személyiség is lehet tekintély – mert Kati az volt, és még azt se mondanánk, hogy ez ellen tiltakozna.

Barátnőnk kapcsolatteremtési művész volt. Azonnal megtalálta a hangot akadémiai emberekkel, nőtársakkal a fodrászatban, ismerős hajléktalanokkal a szomszédos bolt előtt. Egyfajta plebejus szemlélet volt rá jellemző, bármilyen származású, bármilyen csoporthoz tartozó ember számíthatott érdeklődésére, segítő szándékára.

A házban, ahol lakott Budapesten, lakótársai tisztelték, mert szívéen viselte a ház sorsát, harciasan kiállt a közös érdekekért. Most orgonavirágot raknak az ajtajára.

Szuverén egyéniség volt, szabad ember – senkitől sem akart függni – a betegségétől sem akart függni.

Környezetét nem terhelte betegségével, nem akarta, hogy sajnálják, hogy lépten-nyomon aggodás vegye körül. Csak nagyon kevesen tudhattuk, hogy nagy a baj. Húségesen megfogadtuk kérését, őriztük a titkot. Így halála váratlan volt, nagy megdöbbenést keltett.

Hiszen éveken át tartó betegsége alatt is folyamatosan dolgozott, tanított, konferenciázott, színházba, moziba, koncertekre járt, utazott szerte a világban. Még meglátogatta barátait; Halinát Krakkóban, Tányát Párizsban, Anitát a svéd Jönköpingben.

2016 karácsonyára többünknek ajándékozta azt a regényt, az imént utaltam rá – címe Laurosz –, mely a gyógyítás és a gyógyulás csodájáról, középkorban élt emberek testi és lelki szenvedéseiről szól.

Hogy tetszett? – forszírozta oly sokszor. És akkor elolvastuk, és megértettük, miről szól a könyv – és magunknak is alig mertük bevallani, hogy az ajándékozásnak ez a gesztusa azt közvetíti: vegyétek észre, mennyi fájdalom és szomorúság és félelem munkál bennem.

A mindennapok törmelékei aztán betemették ezt az üzenetet, feltörhetetlenül bezárták, a fájdalom és szorongás hozzáférhetetlenné vált.

Szemérmes emberként betegségével folytatott makacs küzdelmét, a gyógyulásba vetett töretlen hitét osztotta meg inkább velünk.

Több évtizedig voltunk barátai – végigkísértük az utolsó hetek, napok lelki erőfeszítéseit is a múlhatatlan élet reményéért. Aki volt már haldokló mellett az utolsó órákban, talán átérezte az elmúlás misztériumát – gondolhatjuk azt is, hogy ez az élet nagy ajándéka.

De én erősen úgy gondolom, hogy Kati nem a halál misztériumát hagyta ránk – az élet misztériumát hagyta ránk. Annak mélyen átélt és szenvedésekkel hitelesített tudását, hogy nem számít más, csak az élet számít: hogy kezdődik a nap, hogy még van egy korty kávé, van még egy-két slukk cigaretta, még megcsörren a telefon, és még van feladat, és még van másik ember. És még mindig lehetséges néhány lépés a számítógépig, és még mindig van erő válaszolni egy levélre, nyújtózni egyet a fotelban. Örülni, hogy van még fényesség.

Drága Kati, búcsúzom Tőled barátaid nevében! Köszönjük, hogy emlékeztetted bennünket az élet fenségére, örök kincsére, ami talán az utolsó pillanatokig segít enyhíteni a végesség feletti szorongást az ismeretlen előtt. Édesanyád, élete vége felé sokszor mondta, legyünk egymás testvérei, vigyázzunk egymásra.

Igen, „tagjai vagyunk egymásnak”, nagyon szeretünk. Élni fogunk tovább emlékeddel, hiányoddal. Élni fogunk helyetted is! / Amíg lehet.

Nyugodjál békében!